Met Schopenhauer door Schotland

Met Schopenhauer door Schotland

Jan Boerma

Schrijver: Jan Boerma
Coverontwerp: Jan Boerma i.s.m. Brave New Books
Afbeelding: fragment *Molecular Light* van Scott Naismith
ISBN: 9789402124293
© Jan Boerma

Zijn bergen, golven, hemel niet een deel
Van mij en van mijn ziel, en ik van hen?

Lord Byron

Proloog

De wereld een hel. Het leven is lijden en na 80 jaar ploeteren, stribbelen en tegenhouden toch gewoon doodgaan. Soms iets later, vaker eerder. Ziehier de zonnige samenvatting van ons bestaan! Met het sterven komt een einde aan al ons streven, aan het belang van grote woorden, de beste bedoelingen en geslaagde handelingen. Of aan de veelvuldig mislukte en vergeten pogingen daartoe.

Het rusteloze 'waarom' blijft onbeantwoord en de voortdrijvende verwondering maakt uiteindelijk plaats voor vermoeidheid. We keren als vanzelf terug naar de aarde waar we thuishoren. Het stof dat ooit de geest kreeg en zich een tijdlang druk roerde, daalt weer neer. Het lichaam blijkt de waarde en het gevoel zijn gids. Het bewustzijn moest er enkel woorden voor vinden.

Heeft Schopenhauer ook maar iets met Schotland? Met de beste wil is daar geen voorstelling van te maken. Toeval, willekeur, een wens of het gemak, geef het een naam en zo zal het heten. De verbinding ligt in mij, zoals jouw wereld die van jou is.

Heeft het lezen van deze verhandeling dan nut? Als je interesse in het leven hebt, als je iets over filosofie wil weten, als een reis naar Schotland en vooral een aantal eilanden je aandacht roept, of als je een ontdekkingstocht

wil maken naar de wereld zoals Schopenhauer die zag, dan vind je in dit verslag veel zin.

De ruige ongerepte natuur van Schotland roept in mij in ieder geval een timide gevoel op en misschien is dat het wel wat mij na verloop van jaren weer aanspoort naar Schotland te gaan. Daar voel je ruimte aan je lijf, verkwikken je zintuigen zich aan rijke horizonten en ervaar je de zuivere schoonheid die het licht speelt in vele wisselende kleuren. Dan beleef je opnieuw je eigen nietigheid. In Schopenhauers' woorden (p. 319):

'De natuur in onstuimige beweging; een afwisseling van licht en duisternis door dreigende zwarte onweerswolken; angstaanjagende, vooruitspringende naakte rotsen, die door overkoepeling het uitzicht belemmeren; bruisende en schuimende watermassa's; totale verlatenheid; het klaaglijke huilen van de wind die door de ravijnen jaagt.'

In Schotland voel je nog iets van onze afhankelijkheid van een schijnbaar vijandige natuur die je met al haar brute kracht tot een speelbal kan maken. Als je echter stilstaat in verwondering, dieper kijkt, kalm ruimte maakt en het persoonlijke ongeschokt overstijgt, dan ervaar je daarin ook iets van de gemeenschappelijke oorsprong (p. 320):

'Maar de indruk wordt nog sterker wanneer we getuige zijn van de strijd der ontketende natuurkrachten, zoals deze zich in het groot voordoet, bijvoorbeeld wanneer in diezelfde omgeving een waterval ons de mogelijkheid ontneemt om onze eigen stem te horen, of wanneer we vanaf de kust de door de storm opgezweepte zee aanschouwen: huizenhoge golven doemen op en verdwijnen weer, ze slaan te pletter tegen steile klippen en spuiten het schuim hoog de lucht in,

de storm huilt, de zee buldert, uit zwarte wolken schieten bliksemschichten en donderslagen overstemmen het geraas van de storm en de zee. Dan treedt voor de onbewogen toeschouwer van dit schouwspel de dubbele natuur van zijn bewustzijn op de meest krasse wijze aan de dag. Enerzijds ervaart hij zichzelf als een individu, als een broze verschijning van de wil, die door de eerste de beste uithaal van die krachten, hoe licht ook, wordt verpletterd; hij voelt zich hulpeloos tegenover de overrompelende natuur, afhankelijk, een speelbal van het toeval, een verdwijnend niets ten overstaan van overweldigende machten; maar tegelijkertijd ervaart hij zichzelf als het eeuwig kalme subject van het kennen, dat als bestaansvoorwaarde voor het object drager is van deze hele wereld; hij beseft dat de vreselijke strijd van de natuur niets anders is dan zijn voorstelling en dat hij zelf, zolang hij maar rustig de Ideeën blijft schouwen, verlost is van al het willen en van alle noden. Het is de indruk van het verhevene in optima forma.'

Wij zijn drager van deze immense wereld en het besef daagt dat zij afhankelijk is van ons. Door en in ons verkrijgt zij bewustzijn en intuïtief weten we: we zijn één met de wereld en worden niet door haar onmetelijkheid terneergedrukt, maar juist verheven. Wij zijn deze wereld.

Het verlangen om dat alomvattende gevoel terug te veroveren is het begin van elke reis. Denken is niet enkel een werktuig. Dan raken we verstrikt in de comfort van het bedenken van een geruststellende orde.

Denken is vooral een kunst. Dus vang ik gedachten. Geef woorden hun plek en laat de betekenis voor zich spreken. En zo zijn in deze eerste bladzijden reeds de laatste opgenomen.

De reis en het verslag

'*Begin met het einde voor ogen*' is een bekende en gevleugelde uitspraak van Stephen Covey. Door te focussen op het einde, op het doel en de bijbehorende bedoelingen, wordt de slagkracht vergroot en neemt de kans op succes alleen maar toe. Sporters en managers zijn dol op dit soort slagzinnen en gebruiken ze graag: je plant toch niet om te falen? En zo hebben winnaars altijd een reden en vinden verliezers enkel het excuus.

Even afgezien van het hoge gehalte Calvijn in de boekhoudkundig maakbare wereld bij Covey, is het toch vooral Aristoteles geweest die ons denken en handelen met het virus van doelgerichtheid heeft besmet. *Causa formalis. Causa efficiens. Causa finalis. Causa materialis.* De meeste van die oorzaken zijn wel vergeten, maar wat in onze genen is blijven hangen is dat onze kenbare wereld bestaat uit oorzaak en gevolg. Daar moet dan toch ook een doelgericht plan achter zitten? Die wereld moet toch een doel dienen? Ook nu nog vechten niet alleen de creationisten met de evolutionisten de strijd uit of de natuur onbedoeld en zonder reden 'is', dan wel of er een goddelijk plan aan alle vormen van leven ten grondslag ligt waar wij toch maar mooi getuige van zijn.

Hier gebeurt toch niets vanzelf? In de aanzet, de eerste beweging, ligt de uitkomst besloten. Elk gevolg kent een

oorzaak en als je iets wil bereiken dan maak je een plan en handel je ernaar. Orde en overzicht, heerlijk!

In werkelijkheid hebben we de wereld niet in de hand, maar onvoorbereid op pad gaan levert zeker geen garantie voor succes. Daar komt bij dat ik samen met Thijs, mijn zoon van zestien, in Schotland wil eilandhoppen én dat we met het openbaar vervoer reizen. Dat betekent vooraf bepalen welke eilanden we in een periode van drie weken willen en kunnen bezoeken, waarbij vooral de eilanden van de Buiten Hebriden (Na h-Eileanan Siar in het Schots-Gaelisch) het doel en de Isle of Skye de afsluiter moet zijn. Kunnen we dan ook nog naar Mull of Islay? Gygha of Isle of Jura? Zijn Isle of Jona, Coll of Tiree realistische bestemmingen? Hoe sluiten de tijden van het veer en de bus op elkaar aan en waar overnachten we? Die boekingen moeten we ver van tevoren vastleggen, omdat ruimte beperkt is en afstanden niet zomaar worden overbrugd.

Voor het gemak geef ik alvast de knooppunten weer. Haltes vol herinnering: Leiden - Rotterdam - London - Glasgow - Ardrossan - Brodick (**Arran**) - Lochranza - Claonaig - Whitehouse - Kennecraig - Oban - Castlebay (**Barra**) - Ardhmor - Eriskay - Lochboisdale (**South-Uist**) - Berneray - Leverburg - Tarbert - Stornoway (**Harris & Lewis**) - Ullapool - Inverness - Portree (**Isle of Skye**) - Fort William - Glasgow - London - Rotterdam - Leiden.

We slapen in hotels, B&B en hostel. De vakantie begon op 9 augustus en duurde tot 31 augustus 2019. Ik maak van iedere dag een kort of langer verslag. Ik schrijf op wat mij invalt. Vertel wat ik zie, beschrijf wat we meemaken en waar ik iets over lees. Met Schopenhauer door Schotland. Een

trektocht langs eilanden en door gedachten. Waar haltes vaststaan en het toeval toch wel ingrijpt.

Ik heb een goed geheugen, maar niet fotografisch. Afgezien van Schopenhauer, de digitale Volkskrant en een enkele zoektocht op internet naar citaten van Schopenhauer, naar tekstfragmenten van Joy Division en de beschrijving van de kunst door Scott Naismith, heb ik de citaten van Plato over Sokrates, van Thomas Mann en Carl Gustav Jung over Schopenhauer later thuis opgezocht bij het uitschrijven en uitwerken van dit verslag. Dat geldt ook voor de fragmenten uit 'Over de democratie in Amerika' van Alexis de Tocqueville, voor de zinnen van Dante en Jean-Jacques Rousseau.

In deze vakantie heb ik van 'De wereld als wil en voorstelling' alleen het eerste deel gelezen tot en met boek vier, bladzijde 587. Daarvan kun je dan ook kerngedachten terugvinden. Het verslag zal geen volledige weergave zijn van het denken van Schopenhauer. Ik hoop dat je als lezer voldoende voeding krijgt zelf in zijn wonderlijke denkwereld te duiken.

Begrip is iets wat in je moet groeien en dat je slechts langzaam verovert. Denken maakt de wereld waarin wij leven.

Dus geef je verwondering de ruimte en gun jezelf een nieuwe wereld.